

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ПЕРЕКАЗ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО
МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ
НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи KorLs1-M20z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Логопедія)

Пантелюк Христина Юріївна

Керівник: Лісова Л.І.,
кандидат педагогічних наук

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА.....	6
1.1. Сутність зв'язного мовлення, як науково-теоретична проблема	6
1.2. Характеристика зв'язного мовлення дітей дошкільного віку з типовим розвитком та із загальним недорозвиненням мовлення.....	11
1.3. Психолого-педагогічні підходи до змісту формування у дітей дошкільного віку мовленнєвих умінь і навичок	22
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ОЦІНКА ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ.....	27
2.1. Зміст та методи психолого-педагогічної оцінки зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення	27
2.2. Аналіз результатів дослідження	37
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКАЗУ.....	49
3.1. Методика формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення у процесі переказу	49
3.2. Аналіз результатів дослідження	63
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Актуальність. Неодмінною умовою для всебічного розвитку дитини, для її успішного навчання в школі є вміння спілкуватися з дорослими і однолітками. Дорослі – оберігають досвід, накопичений людством, знання, вміння, культуру. Передати цей досвід можна не інакше, як за допомогою мовлення. За даними наукової літератури і власних спостережень, більшість дітей, які ідуть до школи, відчують значні труднощі і не володіють навичками зв'язного мовлення в достатньому обсязі для цього віку. Особливо ці труднощі спостерігаються в учнів молодшого шкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення (надалі ЗНМ).

Розвиток мовлення є провідним принципом навчання в початкових класах, який пронизує і об'єднує всі сторони мовленнєвої діяльності учнів. Мовлення є важливим засобом спілкування, обміну думками й почуттями між людьми, передачі й засвоєння певної інформації, колективного досвіду людства тощо.

У розвитку мовлення чітко визначаються такі лінії: удосконалення звуковимови і культури мовлення, робота над збагаченням, уточненням і активізацією словника, удосконалення граматичного складу мовлення, робота над зв'язним мовленням. Основними умовами успішного розвитку мовлення дітей дошкільного віку є розвиток фізіологічних механізмів мовлення; потреба спілкування, вираження думки; наявність мовленнєвого середовища, що живить розвиток мовлення дитини; оволодіння культурою мовлення. Розвиваючи мовлення розвивається мислення.

Особливості проведення корекційно-розвивальної роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ описано у працях О. Белової, Н. Гаврилової, С. Коноплястої, В. Левицького, Л. Лісової, С. Миронової, О. Мілевської, Ю. Рібцун, О. Ткач, М. Шеремет та ін.

Основні напрямки і зміст корекційно-логопедичної роботи з формування зв'язного мовлення наведені в психолого-педагогічних

дослідженнях Л. Виготського, С. Карпової, Ю. Коломієць, С. Коноплястої, Є. Мастюкової, Ю. Рібцун, М. Шеремет та ін.

На сьогодні проблема вивчення та формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку є дуже актуальною (І. Мартиненко, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.). Оскільки діти ідуть до школи не завжди можуть чітко висловити свої думки, їм бракує активного словникового запасу, що не дає можливості вчителю об'єктивно оцінити рівень знань; окремі учні усвідомлюючи свої порушення, стають мовчазними, сором'язливими, нерішучими; інші навпаки говорять багато, а їх не розуміють, що призводить до роздратування, нервових зривів, агресії тощо.

Актуальність порушеної проблеми, її наукове та практичне значення зумовили вибір теми дослідження – "Переказ як засіб формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення".

Мета дослідження – визначити рівень розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ та на цій основі розробити методику його корекції.

Для досягнення поставленої мети визначенні такі **завдання**:

1. Вивчити науково-теоретичні аспекти формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ.
2. Обґрунтувати, розробити та апробувати методику вивчення рівня зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ.
3. Розробити методику формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення у процесі переказу.

Об'єкт дослідження – зв'язне мовлення дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – рівень розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Для досягнення поставленої мети, розв'язання завдань використано такі **методи дослідження**:

- **теоретичні** – системний аналіз педагогічної і навчально-методичної літератури з проблеми дослідження (уточнення понятійного апарату,

розкриття змісту вмінь і закономірностей їх формування); **емпіричні** – науково-педагогічні спостереження, бесіди дітьми дошкільного віку із ЗНМ, вивчення передового досвіду логопедів, констатувальний експеримент (апробація запропонованої методики для формування зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ); **статистичні** – кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Теоретичне значення: матеріали дослідження доповнюють теорію та практику логопедії відомостями про рівні розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку з типовим розвитком та із ЗНМ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що: результати дослідження можуть бути використані логопедами, вихователями, вчителями інтегрованого та інклюзивного навчання, зокрема та вчителями шкіл в яких навчаються діти із ЗНМ у загальному.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі Попельниківського закладу дошкільної освіти "Сонечко" Коломийського району, Івано-Франківської області; Ковалівський закладу дошкільної освіти "Берізка" Коломийського району, Івано-Франківської області. У дослідженні брали участь діти дошкільного віку з типовим розвитком (30 дітей) та із ЗНМ II-III рівня (30 дітей) при первинно збереженому інтелекті. Характеристика стану мовленнєвого розвитку взята з логопедичних карток.

Апробація результатів дослідження. Матеріали роботи висвітлені на звітній науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Основні теоретичні положення відображені в одноосібній публікації "Особливості розвитку зв'язного мовлення у молодших школярів із ЗНМ".

Структура дипломної роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (77 – найменувань), додатків; у роботі вміщено 9 таблиць, 2 рисунки.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного теоретичного та експериментального дослідження дали змогу сформулювати наступні висновки:

1. За результатами аналізу наукової літератури визначено, що успішність навчання учнів в школі багато в чому залежить від рівня оволодіння ними зв'язним мовленням у дошкільному віці. Сприйняття і відтворення текстових навчальних матеріалів, вміння давати розгорнуті відповіді на запитання, самостійно викладати свої судження – усі ці та інші навчальні дії вимагають достатнього рівня розвитку зв'язного мовлення. Процес формування зв'язного мовлення займає багаторічний і не простий шлях. Важливо, щоб формування зв'язного мовлення загалом та засвоєння нових слів, зокрема, проходило не стихійно, а під керівництвом батьків та педагогів, які б полегшували навчальний процес і забезпечували б правильність, повноту засвоєння слів.

2. Також було встановлено, що діти дошкільного віку із ЗНМ значно відстають від однолітків в типовим розвитком при оволодінні навичками зв'язного мовлення. У дітей із ЗНМ відзначаються труднощі програмування змісту розгорнутих висловлювань та їх мовленнєвого оформлення. Для висловлювань (переказ, різні види оповідань) характерні: порушення зв'язку і послідовності викладу, смислові пропуски, спостерігається ситуативність і фрагментарність. Низький рівень вживання фразового мовлення. Виходячи з цього, формування зв'язного мовлення дошкільнят із ЗНМ набуває першочергового значення в загальному комплексі корекційних заходів. Для повноцінного оволодіння монологічним мовленням повинна бути спрямована і робота з розвитку у них лексичних та граматичних засобів мовлення.

Аналіз змісту науково-методичної літератури дозволив визначити, що найважливішою умовою всебічного розвитку дошкільників із ЗНМ є правильне формування у них мовлення. Рівень розвитку останнього визначає

можливості дитини із ЗНМ в пізнанні навколишньої дійсності, обумовлює характер відносин з однолітками і дорослими, характеризує психічний розвиток. Одним з показників рівня мовленнєвого розвитку дошкільника із ЗНМ є сформованість лексико-граматичної сторони мовлення. У дітей із ЗНМ відзначаються труднощі в засвоєнні лексико-граматичних засобів мовлення, внаслідок чого спостерігається недорозвинення зв'язного мовлення.

За результатами аналізу науково-теоретичних джерел ми прийшли до висновку, що вивчення рівня сформованості зв'язного мовлення вимагає врахування всіх мовленнєвих і пізнавальних можливостей дошкільників із ЗНМ. Оволодіння зв'язним мовленням можливо тільки при наявності певного рівня сформованості словникового запасу та граматичної структури мовлення. За результатами узагальнення матеріалів дослідження нами встановлено рівень сформованості зв'язного мовлення у дошкільників з типовим розвитком та із ЗНМ. Зокрема, високий рівень сформованості зв'язного мовлення (20-16 балів) нами було визначено у 32 % дошкільників з типовим розвитком та 8 % із ЗНМ; достатній рівень сформованості зв'язного мовлення (15-11 балів) нами було визначено у 48 % дітей з типовим розвитком та 14 % із ЗНМ; середній рівень сформованості зв'язного мовлення (10-6 балів) нами було визначено у 20 % старших дошкільників з типовим розвитком та 64 % із ЗНМ; низький рівень сформованості зв'язного мовлення (5-1 бал) нами не спостерігався у дітей з типовим розвитком, було визначено низький рівень у 14 % дошкільників із ЗНМ.

Результати дослідження показали, що діти старшого дошкільного віку здатні переказати короткий тест, побудувати розповідь за сюжетними малюнками, розповідати ситуацію з власного досвіду, будувати розповідь за поданим початком, описати малюнок, але все це ще занадто відрізняється від сформованості зв'язного мовлення в межах типового розвитку. Дошкільники із ЗНМ недостатньо відображають у зв'язному мовленні причино-наслідкові відносини між подіями, у них вузике сприйняття дійсності, не вистачає мовленнєвих засобів. Їх розповідь виглядає як набір непослідовних аграматичних висловлювань. Спостерігаються порушення узгодження, пропуски або заміни складних займенників, труднощі під час побудови

складносурядних та складнопідрядних речень, відповідно усі наведені порушення відображаються у мовленні дітей із ЗНМ. Розповіді дітей із ЗНМ недостатньо повні, розгорнуті, послідовні, вони в основному складаються з простих речень, бідні епітетами. Що і спонукало нас до подальшої корекційно-розвивальної роботи над формуванням зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ.

3. Для покращення зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ нами використовувались заняття, які було розподілено наступним чином: переказ оповідання з використанням опорних сигналів; переказ оповідання з використанням серії сюжетних картин; складання оповідання з елементами творчості за серією сюжетних картинок; складання оповідання з елементами творчості за однією сюжетною картинкою; складання описових оповідань з використанням схем; творче оповідання.

За результатами узагальнення матеріалів дослідження нами встановлено рівень сформованості зв'язного мовлення у дошкільників з типовим розвитком та із ЗНМ після проведення корекційно-розвивальних занять. Зокрема, високий рівень сформованості зв'язного мовлення (20-16 балів) нами було визначено у 46 % дітей з типовим розвитком та 12 % із ЗНМ; достатній рівень сформованості зв'язного мовлення (15-11 балів) нами було визначено у 42 % дошкільників з типовим розвитком та 26 % із ЗНМ; середній рівень сформованості зв'язного мовлення (10-6 балів) нами було визначено у 12 % дітей з типовим розвитком та 62 % із ЗНМ; низький рівень сформованості зв'язного мовлення (5-1 бал) нами не спостерігався у дошкільників з типовим розвитком, було визначено низький рівень 10 % дітей із ЗНМ.

Результати аналізу проведеного нами експерименту показали, що під час спостереження за виконанням завдань запропонованих методик ми побачили, що дошкільники з типовим розвитком краще сприймали інформацію, розуміли завдання яке перед ними поставлене, основна частина дітей відразу приступали до виконання, самостійно і результат був позитивний, незначна кількість потребували допомоги. А діти із ЗНМ мали потребу у допомозі у вигляді навідних запитань, опори на зразок, поданого зразка виконання і спостерігались такі дошкільнята із ЗНМ, що не виконували

окремі завдання.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів вказаної проблеми і передбачає подальший науково-педагогічний пошук у напрямі вивчення та корекції зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова В.М. Мова символів жива – в ній звуки, букви і слова ...: метод. посіб. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2006. 92 с.
2. Бартенєва Л. Діагностика системи морфологічної словозміни у дітей із НЗНМ // Теорія і практика сучасної логопедії: зб. наук. пр. / редкол.: В.І. Бондар, Е.А. Данілавічюте, В.В. Засенко та ін. К., 2005. Вип. 2. С. 33-40.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1. Особистісно орієнтовний підхід: теоретико-технологічні засади К.: Актуальна освіта, 2003. 223 с.
4. Білан О.І. Художньо-мовленнєва діяльність дітей старшого дошкільного віку. Львів: Проман, 2007. 64 с.
5. Белова О.Б. Етапи формування конструктивної поведінки у молодших школярів з порушеннями мовлення. Актуальні питання корекційної освіти. 2016. Вип. 7. С. 234-239.
6. Белая А.Й. Подолання нерізко вираженого загального недорозвитку мовлення у молодших школярів (методичні рекомендації для вчителів-логопедів) / А.Й. Белая. Хмельницький: ТУП, 2001. 100 с.
7. Богуш А. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. Запоріжжя: Просвіта, 2000. 216 с.
8. Богуш А.М. Мовленнєве спілкування як лінгводидактична проблема. Лінгводидактичні засади мовленнєвого спілкування. Одеса: ПНЦ АПН України, 2006. 307 с.
9. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник. Друге видання, доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.
10. Бондаренко Н. А. Шляхи формування зв'язного монологічного мовлення у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. Вип. 24. С. 30-34.

11. Венгер Л. За допомогою наочних моделей. Дослідження розвитку пізнавальних здатностей у дошкільному віці // Дошкільн. виховання. 2005. № 3. С. 6-7.
12. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / [О.В. Скрипченко, Л.В. Волинська, З.В. Огороднійчук та ін.]. К.: Просвіта, 2001. 416с.
13. Гаврилова Н.С. Психологічна характеристика дітей з загальним недорозвитком мовлення з порушенням пізнавальної сфери кінетичного типу // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Сер.: соціально-педагогічна / за ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. Кам'янець-Подільський, 2008. Вип. X. С. 181-185.
14. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей: монографія. Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2011. 200 с.
15. Гаврилова Н.С. Вплив недорозвитку кінестетичного праксису на формування у дітей вимови фонем // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія / за ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. Кам'янець-Подільський, 2009. Вип. II. С. 23-36.
16. Гаврилова Н.С. Нейропсихологічна структура та механізми порушення фонематичних процесів у дітей з дислалією, ринолалією та дизартрією // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Сер.: соціально-педагогічна / за ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. 15. С. 120-127.
17. Гаврилова Н.С. Обстеження особливостей розвитку фонематичних процесів у дітей з порушеннями мовлення // Наук. часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Сер. 19. Корекційна педагогіка та психологія: збірник наукових праць. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. № 15. С. 57-63.
18. Гаврилова Н.С. Характеристика понять "дислалія", "ринолалія", "дизартрія" // Гуманітарні студії: Україна-Польща: збірник наукових праць / [редкол.: О. Завальнюк (голова), С. Уліяш (голова), П. Атаманчук, А. Бобко, З. Будзинські та ін.]. Кам'янець-Подільський, 2010. С. 330-339.

19. Гаврилова Н.С. Порухення фонематичних процесів у дітей // Актуальні питання корекційної освіти (пед. науки): зб. наук. праць / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. 1. С. 87-98.
20. Гаврилова Н.С. Класифікації порушень мовлення // Збірник наукових праць Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Сер.: соціально педагогічна / за ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. Кам'янець-Подільський, 2012. Вип. XX, ч. 1. С. 293-315.
21. Гаврилова Н.С., Лісова Л.І. Характеристика типів арифметичних задач, що вивчають молодші школярі з тяжкими порушеннями мовлення // Збірник наукових праць Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Сер.: соціально педагогічна / за ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. Кам'янець-Подільський, 2012. Вип. XXI, ч. 1 С. 143-157.
22. Гавриш Н.В. Розвиток мовленєвотворчої діяльності в дошкільному дитинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора педагогічних наук: 13.00.02. К., 2002. 32 с.
23. Гербова В.В. Робота з сюжетними картинами / Дошкільне виховання 2005. № 1. С. 18-23.
24. Гербова В.В. Складання описових розповідей / Дошкільне виховання. 2006. № 9. С. 28-34.
25. Дорошенко С.І. Основи культури і техніки усного мовлення. Харків: ОВС, 2002. 144 с
26. Загальна психологія: хрестоматія: навч. посіб. / [О.В. Скрипниченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук]. К.: Каравела, 2007. 647с.
27. Захарчук З., Пищечкіна Т. Урок читання казки з використанням елементів театральної педагогіки // Початкова школа. 2001. №12. С. 37-41.
28. Зелінська-Любченко К.О. Історичний аспект вивчення проблеми локалізації уражень мовленнєвої системи при моторній алалії // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Випуск 31: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені

- М.П.Драгоманова, 2016. 207 с.
- 29.Калмикова Л.О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім Слово, 2017. 448 с.
- 30.Кидисюк Н. Розвиток зв'язного мовлення (перекази). 4 клас. / Н. Кидисюк // Початкова школа. 2007. №11. с.12-15.
- 31.Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні. Книга Кервіника дошкільного навчального закладу: довідково-методичне видання / упоряд. О.А. Копейкіна, Л.В. Гураш. Харків: Торсинг плюс, 2006. С. 257–258. URL: http://torsing.ua/download/library-teacher/kniga_kerivnika_dnz.pdf.
- 32.Компаній О. Навчання переказу тексту в 1 класі на уроках української мови // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного інституту імені Павла Тичини. 2015. Ч. 2. С. 193-199.
- 33.Кондратьєва. Н. Як використовувати модель для розвитку мовленнєвої творчості // Дошкільне виховання. 1991. № 10. С. 45-49.
- 34.Лобчук О. Усний переказ як засіб розвитку зв'язного мовлення / О. Лобчук // Початкова школа 2002. № 2. С. 23-27.
- 35.Лобчук О. Перевірка і оцінювання зв'язних висловлювань молодших школярів // Початкова школа. 2004. № 3. С. 9-11.
- 36.Лісова Л.І. Корекція навчальної діяльності молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення: Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ "Друк-Сервіс" 2015. 224 с.
- 37.Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. Вид. 4-те, перер. та доповн. К.: Видавничий дім "Слово", 2017. 856 с.
- 38.Ляміна Г.М. Формування мовленнєвої діяльності (середній дошкільний вік) / Дошкільне виховання. 2005. № 9. С. 49-55.

- 39.Малярук А.Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовних недоліків. К.: Ірпінь, 1997. 408 с.
- 40.Марченко І.С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта (логопедія). 1-видання. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 288 с.
- 41.Марченко І.С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). Вид. 3-є, перер. та доп. К.: Видавничий Дім "Слово", 2015. 312с.
- 42.Малетина. Н. Моделювання в описовій мовленні дітей із ЗНМ. // Дошкільне виховання. 2004. № 6. – С. 34-39.
- 43.Миронова С.П. Реалізація корекційних цілей у разі використання сучасних освітніх технологій у спеціальних школах // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. / кол. авт. К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2008. Вип. 53. С. 70-73.
- 44.Мілевська О.П. Застосування структурного аналізу розуміння тексту у навчанні учнів із затримкою психічного розвитку // Актуальні питання корекційної освіти. 2015. Вип. 6. С. 124-129.
- 45.Монке О.С. Формування оцінно-етичних суджень у художньо-мовленнєвій діяльності дітей старшого дошкільного віку: дис. ...на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук.: 13.00.02. Одеса, 2002. 214 с.
- 46.Омелянєнко А.В. Навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповіді-роздуми: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2009. –196 с.
- 47.Олійник Г.А. Виразне читання: Основи теорії: Посіб. для вчителів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. 190 с.
- 48.Онищенко О. Робота за ілюстрацією як засіб розвитку зв'язного мовлення першокласників // Початкова школа .2000. № 2. С. 7-9.

- 49.Орап М.О. Барвисте мовлення. Вправи для розвитку мовлення в період навчання грамоти: Посібник для вчителів. Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. 48 с.
- 50.Орап М.О. Комплексні вправи для розвитку мовлення в період навчання грамоти // Початкова школа. 1997. №12. С. 25-30.
- 51.Орап М.О. Комплексні мовні вправи у підготовчій групі // Палітра педагога. 1999. №4. С.14-16.
- 52.Палихата Е. Я. Методика написання переказів учнями основної школи // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Серія : Філологічна. 2012. Вип. 31. С. 133-136.
53. Пархоменко М. Методика роботи над словом, текстом на уроках читання // Поч. шк. 1997. №7. С. 44-48.
- 54.Піроженко Т.О. Мовленнєве зростання дошкільника: науково-методичний посібник. Київ: Грайлик, 1999. 137 с.
- 55.Полевікова О. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку на засадах словоцентричного підходу. // Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Кременець. Серія: Педагогіка. С. 132-139.
- 56.Поліщук С.В. Рівні ЗНМ та їх загальна характеристика у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна. 2011. Вип. 17(2). С. 286-293.
- 57.Пономарьова К. І. Розвиток зв'язного мовлення учнів 1 – 4 класів. // Початкова школа. 2007. № 2. С. 7-11.
- 58.Пономарьова К. І. Формування в молодших школярів умінь будувати зв'язні висловлювання // Початкова школа. 2005. № 11. С. 3-5.
- 59.Пономарьова К. І. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках розвитку мовлення // Початкова школа. 2007. № 10. С. 11-15.

60. Пономарьова К.І. Формування у молодших школярів уміння переказувати текст // Учитель початкової школи. Вип. 3 (46). С. 11-15.
61. Рібцун Ю.В. Шляхи формування зв'язного монологічного мовлення у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення // Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Вип. 3. К.: Актуальна освіта, 2006. С.136-144.
62. Рібцун Ю. В. До проблеми порушення звуко-складової структури слова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. № 23. С. 434
63. Савченко О. Формування у молодших школярів загальнонавчальних комунікативних умінь і навичок // Початкова школа. № 10. 2014. С. 6-10.
64. Соботович Є.Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (в його фонетико-фонематичній ланці) дітей дошкільного віку // Дефектологія. 2002. №3. С. 2-4.
65. Соботович Є.Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку // Дефектологія. 2003. №2. С. 2-11.
66. Соломенникова. Л. Про використання наочності для формування зв'язковою монологічною промови // Дошкільне виховання. 1999. №. 4. С.67-74.
67. Спеціальна методика викладання математики в допоміжній школі : курс лекцій: у 2-х ч. / [упор.: О.В. Гаврилов, О.М. Ляшенко, Н.І. Королько]. Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В. С., 2006. Ч. 1. 432 с.
68. Тарасун В.В. Концепція державного стандарту освіти учнів з порушеннями мовленнєвого розвитку // Дефектологія. 2000. № 2. 128 с. С. 2-10.

- 69.Тарасун В.В. Логодидактика : навч. посіб. 2-е вид. К.: Видав. Дім "Слово", 2011. 392 с.
- 70.Ткач О.М. Базові категорії та властивості семантичного поля // Актуальні питання корекційної освіти. 2011. Вип. 2.С. 250-258.
- 71.Трофименко Л.І. Формування різних типів семантичних зв'язків між словами у дітей дошкільного віку із ЗНМ // Дефектологія. 2005. №4. С. 37-40.
- 72.Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / За ред. Є.Ф.Соботович. К.: "Актуальна освіта", 2007. 120с.
- 73.Трофименко Л.І. Засвоєння лексико-семантичних мовних явищ дошкільниками із загальним недорозвитком мовлення. Зб. наукових праць. Матеріали Міжнародної наукової конференції "Тенденції розвитку корекційної освіти в Україні" К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова. 2008. №11. С. 215-219.
- 74.Трофименко Л.І. Формування орієнтування на слово як одиницю мови у дошкільників із ЗНМ // Дефектологія. 2011. №4. С. 35-38.
- 75.Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ Програмно-методичний комплекс. К.: ПП "Актуальна освіта", 2013. 108 с.
- 76.Ушакова О.С. Робота з розвитку зв'язного мовлення в дитячому саду (старша і підготовча до школи групи) // Дошкільне виховання, 2004. № 11. С. 8-12.
- 77.Ушакова О.С. Робота з розвитку зв'язного мовлення (молодша та середня група) //Дошкільне виховання, 2004. № 10. С. 9-14.